

ASPECTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ OBIECTIVĂ DREPTUL PENAL GERMAN

Lector drd. Stanilă Laura –Maria

Facultatea de Drept și Științe Administrative
Universitatea de Vest Timișoara

Strict criminal liability is a controversial institution and after some, quite obsolete to modern criminal law. Strict criminal liability requires the criminal liability of a person without the element of guilt, which leads to a major contradiction between the maintenance of this institution and the subjective criminal liability affirmed by the classical school of criminal law.

An impartial analysis of how the Continental legal systems react to patterns of strict criminal liability reveals both similarities and discrepancies in the approach. While the fundamentals are different, practical consequences are less specific. In the following article we intend to explore the continental position in the sense of explaining the differences and similarities of the mechanism identified in strict criminal liability institution. German criminal law is characterized by rigor, rigor that reflects the goals of the institution of strict criminal liability, which neither does not recognize it, but nor do not explicitly denies it.

Termeni cheie: răspundere penală, răspundere penală obiectivă, vinovăție, intenție culpă, condiții obiective de pedepsire, principiul corespondenței

1. Aspecte generale

În literatura de specialitate s-a afirmat că, la prima vedere, orice formă de răspundere penală obiectivă reprezintă „anatema” avocatului din dreptul penal Continental¹. În contextul doctrinal în care un practician operează, premisa conform căreia vinovăția să fie stabilită în relație cu orice element de *actus reus* porneste chiar de la principiul fundamental conform căruia răspunderea penală să se bazeze pe vinovăție sau culpabilitate. Încă din anii de pregătire universitară, viitorii practicieni din sistemul common law își însușesc așa numitul principiu al corespondenței² ca un punct forte al interpretării legale a infracțiunilor, conform căruia dacă o persoană a acționat cu voință în vederea producerii unui rezultat, se consideră

¹ John R. Spencer, Antje Pedain, *Approaches to Strict and Constructive Liability in Continental Criminal Law*, în A.P. Simester, *Appraising Strict Liability*, Oxford Monographs on Criminal Law and Justice, Oxford University Press New York, 2005, reprinted 2007, p.237.

² Principiul de corespondență cere ca *mens rea* pentru o infracțiune să corespundă cu fiecare element *actus reus*, nu numai elementul conducător.

că ea a voit și rezultatul mai grav produs în urma acțiunii sale. Principiul corespondenței cere ca *mens rea* pentru o infracțiune să corespundă cu fiecare element *actus reus*, nu numai elementului conducător. Acest principiu al corespondenței a fost aspru criticat în literatura de specialitate pe motiv că ar contribui la crearea unui exces de criminalizare³ prin nevoia de a stabili, chiar și artificial, vina inculpatului. S-a afirmat astfel că „pur și simplu nu este loc pentru o răspundere penală implicită în universul teoretic al avocatului Continental”⁴.

Răspunderea penală obiectivă se caracterizează deci, prin absența premisei de vinovăție în relație cu fiecare element de *actus reus* al infracțiunii. Expresia *răspundere penală implicită* este utilizată de fiecare dată când, în cazul unei infracțiuni, vinovăția făptuitorului trebuie stabilită în relație cu un element sau unele elemente ale lui *actus reus* (de obicei, acțiunea/inacțiunea), însă nu se cere stabilirea unei relații între vinovăție și celelalte elemente ale lui *actus reus* (de obicei un element circumstanțial). În literatura de specialitate s-a arătat că elementele unei asemenea infracțiuni – *constructive crimes* - în legătură cu care nu este cerută vinovăția, sunt numite ca fiind „elemente de răspundere obiectivă” ale acestei infracțiuni⁵.

Terminologia utilizată de autorul citat diferă într-o oarecare măsură de cea a altor autori. Duff, ca mulți alți autori, vorbește despre „răspundere implicită” (n.a. *constructive liability*) în toate cazurile în care este suficient ca vinovăția să fie stabilită numai în relație cu unul din elementele lui *actus reus*, nu și cu celelalte elemente (spre exemplu, omorul comis cu intenția de a cauza vătămări corporale grave).⁶ Acest exemplu confirmă de fapt o principiu al răspunderii penale subiective, deși asemenea infracțiuni pot ridica o problemă de etichetare corectă și de proporționalitate a pedepsei.

Orice analiză de drept comparat asupra problemei răspunderii penale obiective întâmpină *ab initio* dificultăți majore: construcțiile doctrinale ale dreptului penal și terminologia în care sunt exprimate au doar câteva sau chiar nici un echivalent în sistemele de drept penal continental și insular. Există diferențe majore între dreptul penal englez, dreptul penal german, cel francez sau cel italian plecând chiar de la concepte de bază precum cel al *vinovăției*. Mai mult, sistemele de drept continental pot stabili granițele represiunii penale în mod diferit față de cel anglo-saxon: pe Continent, anumite reacții la comportamentul periculos și vătămător pot fi considerate ca niște reacții administrative, pur preventive, ce își propun să asigure conformitatea viitoare și astfel să nu fie considerate ca ridicând o chestiune de incompatibilitate cu principiile de drept penal, în vreme ce reacția paralelă a dreptului penal al Regatului Unit va implica o condamnare penală.

³Andrew Ashworth, *Conceptions of Overcriminalization*, în *Ohio State Journal of Criminal Law* Vol 5:407, 2008, p.407-425 disponibil on line la http://moritzlaw.osu.edu/osjcl/Articles/Volume5_2/Ashworth-PDF.pdf

⁴ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 237.

⁵ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 238.

⁶ A se vedea definițiile propuse de R.A.Duff, *Strict Liability, Legal Presumption and the Presumption of Innocence* în A.P. Simester, *Appraising Strict Liability*, Oxford Monographs on Criminal Law and Justice, Oxford University Press New York, 2005, reprinted 2007, p.125-150. Duff califică inițial omorul comis cu intenția de a cauza vătămări corporale grave ca un caz de "răspundere implicită" (*constructive liability*) din cauză că, *in abstracto*, răspunderea se stabilește în mod obiectiv, raportat la moartea victimei, însă mai târziu justifică această chestiune de răspundere implicită prin marcarea riscului evident, prezent în orice atac violent, prin care se cauzează vătămări care sunt mai serioase decât s-a așteptat. Cu alte cuvinte, autorul își fundamentează argumentația pe faptul că răspunderea nu este obiectiv morală (așa cum o definește el), însă este fondată pe neglijență, prin producerea unei consecințe mai serioase decât s-a voit inițial.

2. Răspunderea penală obiectivă în Dreptul penal german

Dreptul Penal German cunoaște două categorii principale de delict penale, *Verbrechen* și *Vergehen* (§ 12 StGB)⁷. *Verbrechen* sunt infracțiuni care sunt pedepsite cu minim un an de închisoare, în timp ce *Vergehen* sunt delict cu o pedeapsă minimă mai mică decât delictul de bază (adică modificările legislative de reducere pentru cazuri mai mult sau mai puțin serioase atrag o scară mai mică sau mai mare a unei sentințe).⁸ Pentru ambele tipuri de delict intenția (*Vorsatz*) reprezintă forma cerută de *mens rea*, numai în afară de cazul în care legea constată în mod specific că neglijența (*Fahrlässigkeit*) este suficientă (§ 15 StGB). Delictele clare de neglijență sunt de fapt rare, incluzând uciderea din culpă (*Fahrlässige Tötung*, § 222 StGB) și vătămarea corporală din culpă (*Fahrlässige Körperverletzung*, § 229 StGB), acestea fiind și cele mai semnificative în practică. Majoritatea copleșitoare a infracțiunilor cuprinse în codul penal german nu pot fi comise decât cu intenție.⁹

Principiul conform căruia neglijența este suficientă numai când este stipulată în mod explicit în definiția delictului se aplica tuturor delictelor penale, fie că sunt cuprinse în Codul Penal (*Strafgesetzbuch*) sau în alte coduri care reglementează părțile specifice ale legii (de exemplu, *Waffengesetz*¹⁰ sau *Betäubungsmittelgesetz*¹¹). Se aplică de asemenea delictele formale (n.a. *contravenții*), numite *Ordnungswidrigkeiten*, a căror săvârșire nu atrage după sine nici o stigmă socială comparabilă cu condamnarea pentru un delict penal (§ 10 OwiG)¹². În mod contrar, delictele disciplinare conținute în numeroase acte normative germane care reglementează conduita autorităților și membrilor profesiilor liberale (avocați și medici de

⁷ Strafgesetzbuch (Codul Penal German) – StGB - din 15 mai 1871 (Reichgesetzblatt (RGBl) pentru 1871, 127), republicată pe 13 noiembrie 1998 (Bundesgesetzblatt (BGBl) I, 3322) modificat recent de cel de-a 36-a Strafrechtsänderungsgesetz (Actul de modificare al Legii Penale) din 30 iulie 2004, Bundesgesetzblatt (BGBl) I, 2012. Conține o parte generală, cu prevederi generale privind răspunderea penală și pedeapsa și o parte specială care stabilește diferitele delict. Strafgesetzbuch și toată legislația germană, la care se face ulterior referire poate fi accesată într-una din colecțiile majore ale legislației Germane, *Schönfelder* și *Sartorius* (Munich: Beck Verlag; Cele mai recente ediții), ambele fiind actualizate în mod continuu. Anumite traduceri englezești (nu neapărat versiunea actualizată) sunt valabile pe pagina principală a Ministerului de Justiție Federal German. <http://www.bmj.de>.

⁸ Astfel, toate delictele sunt pedepsite fie cu o amendă sau cu închisoare numai cu capăt de acuzare *Vergehen*.

⁹ În codul penal german există 30 delict de pură neglijență, 245 delict de pură intenție și 39 combinații de neglijență de intenție.

¹⁰ Waffengesetz (WaffG) din 11 octombrie 2002 (BGBl I, 3970; III, 7133-4/1). Legea reglementează posesia și utilizarea armelor de foc și a altor arme.

¹¹ Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln (BtMG) din 1 martie 1994 (BGBl I, 358; III, 2121-6-24). Legea reglementează posesia, utilizarea și comerțul de droguri controlate.

¹² Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (OwiG) din 19 februarie 1987 (BGBl I, 602; III 454-1). Ordnungswidrigkeiten nu sunt delict în sensul formal. Însă acestea au toate caracteristicile materiale ale delictului penal, constând în violări condamnabile ale legii pentru care statul impune o sancțiune în forma unui tip special de amendă administrativă numită *Geldbusse* (§ 1 OwiG). Condamnarea pentru un *Ordnungswidrigkeit* nu creează un cazier judiciar. Diferența între Ordnungswidrigkeiten (delict formale) și Straftaten (infracțiuni) este astfel în întregime tehnică: oriunde legiuitorul german alege să impună o amendă administrativă pentru violarea legii, delictul creat este cu totul unul formal; acolo unde se impune o sancțiune penală, delictul creat este o infracțiune. A se vedea Hans Heinrich Jescheck și Thomas Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil* (ed. 5, Berlin 1996), p. 56-60.

exemplu) se bazează pe conceptul de „violare în culpă a datoriei”, pentru care stabilirea neglijenței este suficientă.¹³

Conceptul german de *intenție (Vorsatz)* cuprinde nu numai intenție directă (unde agentul dorește să realizeze un act și/sau să realizeze o consecință, la care se face referire ca *Absicht* sau *dolus directus de prim grad sau tip*) și intenția în „cel de-al doilea” sens (acolo unde făptuitorul anticipează o consecință a acțiunilor sale, deși nu o dorește, la care se face referire ca *dolus directus al doilea grad sau tip*). Include de asemenea *dolus eventualis*, unde mijlocitorul prevede un rezultat ca o consecință posibilă a acțiunilor sale și preferă să îl accepte decât să îndeparteze riscul. În consecință, o largă gamă de cazuri care în multe alte sisteme legale, inclusiv cel englezesc, vor fi tratate ca tipuri de „neglijență cugetată” (n.a. *culpă cu prevedere*), sunt calificate ca delikte intenționale conform legii penale germane.

Neglijența (*Fahrlässigkeit*), la rândul său, Poate fi „cugetată” sau „necugetată”. Neglijența „cugetată” (n.a. *culpa cu prevedere*) sau neglijența Cunningham¹⁴ se caracterizează prin faptul că făptuitorul este conștient de risc, pe care însă nu îl ia suficient în serios în considerare pentru a înceta de a mai acționa. „Neglijența necugetată” (n.a. *culpa simplă sau greșeala*) este de asemenea o formă de *mens rea*, acoperind situațiile în care făptuitorul a eșuat în anticiparea posibilității producerii riscului, însă dacă ar fi luat în considerare existența sa s-ar fi gândit la aceasta înainte. Este astfel suficient să demonstrăm că inculpatul „ar fi putut anticipa” riscul, fără a stabili dacă l-a anticipat într-adevăr. În termeni practici, judecătorul trebuie să stabilească dacă riscul a fost evident pentru inculpat, ținând cont de capacitățile sale intelectuale și informațiile pe care acesta le avea la data comiterii delictului. Dacă curtea este convinsă că inculpatul a fost capabil să recunoască riscul despre care este vorba, ajunge la concluzia că „ar fi acționat astfel, dacă s-ar fi gândit la aceasta” și că în consecință a acționat neglijent asumându-și riscul – chiar dacă în mod necugetat. Ca urmare inculpatul este analizat prin raportare la standardul unei persoane rezonabile de vârsta sa și cu inteligența sa, ținând cont de cunoștințele pe care le avea la data cimiterii delictului.

Prin acceptarea unei culpe simple ca tip de *mens rea*, răspunderea penală este mai extinsă conform legii germane decât conform legii anglo-saxone. Însă culpa fără prevedere (neglijența necugetată), cu tot izul său obiectiv, este de fapt o formă de vinovăție subiectivă – calificare pe care mulți doctrinari englezi, în special H.L.A. Hart, au apărut-o¹⁵, deși argumentele lor au rar un impact asupra raționamentului instanțelor.

3. Infrațiuni de rezultat (“Erfolgsqualifizierte Delikte”)

În plus față de infrațiunile “simple” de intenție și infrațiuni “simple” din neglijență, Codul Penal German conține, de asemenea, o serie de infrațiuni în cazul cărora elementul *mens rea* combină intenția ca realizare a elementului de conduită cu neglijența în ceea ce privește legătura de cauzalitate a unei consecințe speciale grave. Aceste infrațiuni, așa-numitele combinații intenție-neglijență, reprezintă de fapt versiunile agravate ale infrațiunilor de bază, săvârșite cu intenție, determinate de comportament. În virtutea

¹³ A se vedea §§113,43 *Bundesrechtsanwaltsordnung* (BRAO).

¹⁴ [1957] 2 QB 396.

¹⁵ H.L.A. Hart, *Negligence, Mens Rea Criminal Responsibility*, în H.L.A. Hart, *Punishment and Responsibility*, Oxford 1968, p.136.

rezultatului mai grav, comportamentul inculpatului este “calificat” nu doar pentru infracțiunile de bază, dar, de asemenea, și pentru cele mai grave, ca fiind o infracțiune “de rezultat”. În timp ce infracțiuni similare în dreptul penal englez conțin adesea elemente de răspundere obiectivă, § 18 StGB stipulează că “În cazul în care legea impune o pedeapsă mai mare în vederea unei consecințe speciale a faptei penale, inculpatul va fi responsabil doar pentru pedeapsa mai grea, dacă el a fost cel puțin neglijent în ceea ce privește consecința în cauză”.¹⁶

Această dispoziție se aplică pentru infracțiunile numeroase din partea specială în cazul cărora comportamentul inculpatului, realizat cu intenție, devine deja o infracțiune penală, indiferent de consecința în cauză și în cazul în care inculpatul săvârșește de asemenea, o infracțiune de rezultat mai gravă ca urmare a unei consecințe deosebit de grave înfăptuită din neglijență prin comiterea infracțiunii de bază¹⁷. Exemplul clasic pentru o infracțiune de acest tip o reprezintă vătămarea corporală gravă (*Schwere Körperverletzung*, § 226 StGB), caz în care infracțiunea de bază de provocare de vătămări corporale (*Körperverletzung*, § 223 StGB) necesită abuz fizic intenționat sau vătămarea sănătății altei persoane, în timp ce consecințele mai grave, pe care inculpatul trebuie să le fi cauzat cel puțin din imprudență sunt definite în § 226 StGB ca “pierderea vederii la unul sau ambii ochi, pierderea auzului, pierderea capacității de a procrea, pierderea sau pierderea permanentă a posibilității de utilizare a unei părți importante a corpului, mutilare semnificativă, boală cronică, paralizii, tulburări mentale sau invaliditate”. Multe din dispozițiile fundamentale ale părții speciale care sunt conforme cu acest model de bază specifică un grad mai mare de neglijență, așa numita „neglijență gravă” (*Leichtfertigkeit*), ca și gradul de vină pe care atitudinea inculpatului față de consecință trebuie să o manifeste.

4. Condiții obiective de răspundere (“Objektive Bedingungen der Strafbarkeit”)

Chiar și în dreptul penal german există unele cazuri în care răspunderea depinde de un factor extern, altul decât o formalitate, la care nu se referă nici o premisă de vinovăție. Acești factori excepționali sunt așa-numitele „condiții obiective de răspundere” (*Objektive Bedingungen der Strafbarkeit*). Infracțiunile care conțin astfel de condiții obiective sunt rare, și este contestat în doctrină, dacă absența unei premise de vinovăție cu privire la acești factori poate fi explicată rațional sau justificată.

Exemplele principale de infracțiuni care conțin o condiție obiectivă de răspundere sunt infracțiuni privind falimentul (§ 283 StGB), infracțiuni îndreptate împotriva guvernelor străine și a reprezentanților acestora (§§ 102-104 StGB), calomnia (§ 186 StGB), beția periculoasă (§ 323a StGB) și implicarea într-o încăierare unde una dintre persoanele afectate suferă leziuni grave sau deces (§ 231 StGB).

Articolul 283 StGB incriminează diferitele infracțiuni de fraudare a creditorilor: situațiile în care făptuitorul în mod deliberat nu ține o contabilitate corespunzătoare, în mod

¹⁶ § 18 StGB (Schwere Strafe bei besonderen Tatfolgen): Knüpft das Gesetz an eine besondere Folge der Tat eine schwerere Strafe, so trifft diese den Täter oder Teilnehmer nur, wenn ihm hinsichtlich dieser Folge wenigstens Fahrlässigkeit zur Last fällt.

¹⁷ Mai puțin important, § 18 acoperă, de asemenea unele cazuri, unde consecința agravantă este ulterioară unei infracțiuni de bază comisă din imprudență, și se aplică în unele cazuri, în care consecința gravă se realizează în mod intenționat, dar în care legătura de cauzalitate intenționată a consecinței grave nu a fost incriminată în mod independent.

intenționat elimină activele în perspectiva unui faliment viitor, și în mod intenționat contractează credite, atunci când oricare dintre acestea se datorează neglijenței (sau mai grav) este realizat cu riscul unei eventuale insolvențabilități. Condiția obiectivă de răspundere în ceea ce privește aceste infracțiuni este instituirea procedurilor de faliment. Acest eveniment cheie este ceva pentru care inculpatul nu trebuie să fi acționat în mod intenționat, sau chiar neglijent: într-adevăr, toate acțiunile dubioase întreprinse înainte să se întâmple, care acum se ridică la gradul de delict penale, ar fi putut foarte bine fi calculate pentru a preveni comiterea lor.

Pentru grupul de delict cuprinse în Capitolul 3 din Partea Specială a Codului Penal German (§§ 102-104a), care incriminează anumite acte îndreptate împotriva guvernelor străine și a reprezentanților acestora, condiția obiectivă de răspundere a inculpatului în temeiul acestor norme este “reciprocitatea de protecție” pentru statul german și organele sale legislative din țara de origine a victimei cu privire la oricare dintre infracțiuni.

Condiția obiectivă de răspundere a delictului de calomnie penală (§ 186 StGB) este inexactitatea presupusului fapt calomniator. Este o “condiție obiectivă de răspundere”, în sensul că *mens rea* a inculpatului nu trebuie să se extindă la inexactitatea obiectivă a declarației sale; prin urmare, convingerea sinceră dar greșită în corectitudinea sa nu neagă răspunderea. Unii autori au încercat să o explice ca o simplă regulă de probă, (declarația va fi presupusă a fi neadevărată numai dacă inculpatul dovedește, pe o balanță de probabilități că este adevărată) dar această explicație nu ține cont de faptul că inculpatul nu poate nega *mens rea* în vederea unei convingeri sincere în adevărul afirmațiilor sale. Prin urmare, este mai bine să ne gândim la inexactitatea afirmației potențial calomniatoare ca un hibrid între un element de răspundere obiectivă și o răsturnare a sarcinii probei: un element de răspundere obiectivă care, în cazul în care este în mod obiectiv infirmat de inculpat, îi oferă o apărare.¹⁸

Punctul 231 StGB¹⁹ incriminează participarea la o încăierare sau bătaie cu pumnii, în urma căreia rezultă decesul sau vătămarea gravă a unei alte ființe umane (fie ca participant sau privitor). Doar participarea intenționată la încăierare, nu intenția, și nici anticiparea efectivă sau posibilă cu privire la consecința gravă, trebuie să fie stabilită împotriva inculpatului pentru a atrage o condamnare în temeiul acestei infracțiuni.²⁰ Această dispoziție indică o paralelă clară a răspunderii implicite (*constructive liability*) pentru rezultate neintenționate și neprevăzute ale acestor infracțiuni, cum ar fi ucidre implicită prin imprudență din dreptul penal englez.

În termeni practici, exemplul cel mai semnificativ de condiție obiectivă de răspundere este infracțiunea de „stare de ebrietate periculoasă” (*Vollrausch*, § 323a StGB). Potrivit acestei dispoziții de incriminare, o persoană este pedepsită cu amendă sau cu închisoare de până la cinci ani, dacă, în mod intenționat sau din neglijență, ajunge în stare de intoxicație cu alcool sau droguri, și în această stare comite o altă infracțiune pentru care ea nu poate fi trasă la răspundere din cauza lipsei dovedite sau posibile a capacității în momentul comiterii

¹⁸ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 243-244.

¹⁹ Dispoziția în cauză a fost § 227. A fost renumerotată și reformulată în 1998 (a 6-a Strafrechtsänderungsgesetz (Actul de Amendament a Dreptului Penal) 1998 din 26 ianuarie 1998, Bundesgesetzblatt (BGBl) 1164).

²⁰ BGHSt 33, 103.

infracțiunii²¹. Comiterea „celeilalte infracțiuni” reprezintă condiția în cauză : este un element de *actus reus* a infracțiunii -*Vollrausch* la care trebuie să se raporteze intenția sau neglijența stării de spirit a inculpatului. De exemplu, inculpatul care forțează o femeie să aibă relații sexuale cu el fără consimțământul acesteia, în timp ce se află în stare de ebrietate prea avansată pentru a-și putea controla comportamentul, (cineva căruia, potrivit § 20 StGB, îi lipsește răspunderea “din cauza unei perturbări mentale severe în momentul faptei care-l face incapabil să realizeze imoralitatea acțiunilor sale sau să acționeze dându-și seama de fapta sa”) va fi condamnat în conformitate cu § 323 a StGB, cu condiția ca el însuși în mod intenționat sau din neglijență să își fi produs această stare de ebrietate în care nu mai poate judeca.

Pentru doctrina engleză de drept penal starea de ebrietate voluntară este calificată ca o formă de comportament neglijent. Dar în dreptul penal german, starea de ebrietate extremă (chiar dacă voluntară) este acceptată în mod regulat ca o stare de spirit care poate exclude răspunderea în conformitate cu § 20 StGB. Se realizează un semnificativ decalaj de răspundere. Fără § 323a StGB, inculpatul ar fi pur și simplu achitat de „cealaltă infracțiune” în virtutea stării sale de ebrietate. Prin crearea unei infracțiuni separate prin comiterea unei infracțiuni în timp ce este vinovat în stare de ebrietate la § 323a StGB, în care “celălalt delict” apare ca un element de răspundere obiectivă cu privire la care vinovăția nu trebuie să fie demonstrată, inculpatul poate cel puțin să fie condamnat - deși încă nu pentru “cealaltă infracțiune”, ca atare.

Pot aceste condiții obiective de răspundere să fie în acord cu principiul răspunderii penale subiective? Justificarea oferită de obicei pentru acestea este că acestea sunt elemente “neutre din punct de vedere moral” ale infracțiunii, „externe” față de cele greșit înlăptuite prin acțiunea inculpatului²². Imoralitatea comportamentului inculpatului este stabilită de acele elemente ale *actus reus* la care SE EXTINDE *mens rea*. După cum mulți autori germani au recunoscut, acest argument este valabil pentru unele din cazuri, dar rămâne neconvingător în raport cu altele²³. În mod destul de clar, este valabil pentru acele dispoziții care incriminează infracțiunile îndreptate împotriva guvernelor străine și a reprezentanților acestora. Faptul că un astfel de comportament este în mod inerent greșit, indiferent dacă statul german și oficialii săi beneficiază de protecție echivalentă de legile statului victimei, este ilustrat cu putere de faptul că (atunci când este vorba de acte precum daune penale, insulte și agresiuni împotriva reprezentanților unor state străine) acestea sunt, în orice caz, penale în conformitate cu dispozițiile generale ale dreptului penal. Argumentul, de asemenea, este valabil pentru

²¹ § 323 Cod penal german.

²² Această raționalizare a condițiilor obiective de răspundere a fost deja invocată de von Liszt, *Lehrbuch*, 168: condițiile obiective de răspundere sunt împrejurări care nu sunt elemente constitutive ale actului penal" („nicht konstitutive Merkmale der verbrecherischen Tätigkeit”). Karl Binding le-a definit ca fiind „elemente ale infracțiunii care nu fac parte din norma care incriminează comportamentul uman”, anume, standardul stabilit pentru greșeala faptei („normfremde Bestandteile des gesetzlichen Tatbestandes”) (în: *Die Normen und ihre Übertretung. Eine Untersuchung über die rechtmässige Handlung und die Arten des Delikts*, secț. 1: *Normen und Strafgesetze* (prima ediție Leipzig 1872) la 507) și a recunoscut deja că, având în vedere această explicație, unele dintre condițiile obiective existente de răspundere, de exemplu inexactitatea afirmației în caz de calomnie penală, sunt nejustificate (la 611). Apud. John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 245 nota 21.

²³ Claus Roxin, *Strafrecht: Allgemeiner Teil*, i. *Grundlagen, Aufbau der Verbrechenstheorie* (a 3-a ediție, Munich 1997) la 894-913.

începerea procedurilor de faliment, în contextul infracțiunilor de faliment. Contabilitatea necorespunzătoare, comandarea mărfurilor pentru care nu se poate plăti, etc., reprezintă practici îndoielnice de afaceri în cel mai bun caz. În cazurile în care falimentul este înlăturat, legiuitorul alege a nu pedepsi astfel de metode de comportament în mod inerent necinstite și greșite. O anchetă penală și un proces pot foarte bine distruge în totalitate afacerile inculpatului și cauza daune creditorilor săi pe care legea se străduiește să le evite. Acest lucru nu diminuează cu nimic faptul că afacerile inculpatului ar trebui să fie derulate pe principii mai cinstite, și o inculpare ar putea fi făcută doar pentru a exercita asupra debitorului presiuni din dreptul penal. Însă legea penală face un pas înapoi în cazul în care inculpatul în cele din urmă este capabil să îndeplinească obligațiile sale financiare²⁴.

Dar este mult mai greu de susținut că a comunica un fapt potențial calomniator despre o altă persoană este în mod inerent greșit, chiar dacă cineva, pe bună dreptate, crede că este adevărat,²⁵ sau că într-o societate în care consumul de alcool nu este interzis și unde se servește drept principal drog recreativ, este în mod inerent greșit a ajunge în stare de ebrietate chiar fără a realiza, atâta timp cât nu are motive să creadă că, o dată ajuns în această stare de beție completă ar putea să comită infracțiuni.²⁶ Și doar simpla participare într-o altercație în moduri care nu sunt nici intenționate nici probabile să producă vătămări grave unei persoane pare a fi o greșeală prea mică pentru a justifica incriminarea, ca să nu mai vorbim de pedeapsa de până la trei ani de închisoare.

În aceste cazuri, așa-numitele „condiții obiective de răspundere” sunt în mod destul de clar parte din ceea ce determină producerea rezultatului dăunător. Din moment ce acestea sunt în mod intrinsec legate de *actus reus*, tratându-le în afara domeniului său de aplicare pare a fi un exercițiu de etichetare manipulator, pur și simplu proiectat pentru a facilita condamnarea²⁷. Dacă acestea ar fi tratate ca făcând parte din *actus reus* al infracțiunii respective, conștientizarea inculpatului, reală sau chiar probabilă, privind existența lor, ar fi foarte greu dacă nu imposibil de dovedit. Din moment ce, la finalizarea acțiunii/inacțiunii nu rămâne un nucleu de comportament abuziv suficient de condamnat pentru a justifica incriminarea, soluția preferată de mulți autori este aceea de a reinterpretă “condițiile obiective de răspundere” în cazurile problematice, ca elemente ale lui *actus reus* cu privire la care

²⁴ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 246.

²⁵ Hans Welzel afirmă că inculpatul trebuie să aibă intenția ca declarația să fie neadevărată în *Das deutsche Strafrecht*, a 11-a ediție, Berlin 1969, p.313; în timp ce Hans-Joachim Hirsch consideră că este suficient ca inculpatul să fie imprudent în a stabili dacă afirmația emisă de el este adevărată sau nu *Ehre und Beleidigung* (Karlsruhe 1967). Apud. John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 246 nota 23.

²⁶ Acest mod de raționament este mai puțin convingător în cazurile în care starea de ebrietate rezulta din consumul de droguri ilegale. Dar chiar în aceste situații, se poate argumenta că riscul de a comite o infracțiune de un anumit tip, ar trebui cel puțin să fie previzibil și, prin urmare, exclude răspunderea pentru Vollrausch-infracțiunii în cazurile în care comiterea infracțiunii ulterioare nu rezultă din efectele previzibile ale dezinhibiției, ci dintr-un lanț de evenimente neobișnuite care l-au luat chiar pe inculpat prin surprindere. Astfel, autori germani susțin că inculpatul în celebrul caz Lipman, (1970) care, în timp ce se afla în stare de euforie în urma consumului de LSD și-a strangulat prietena crezând că e un șarpe, nu ar trebui să fie condamnat pentru o infracțiune - în mod cert nu pentru omor, dar nici pentru Vollrausch -infracțiune pentru care răspunderea penală i-ar fi atrasă în mod formal. Apud John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 246, nota 24.

²⁷ Ernst Beling a motivat că funcția principală a acestor condiții obiective de răspundere este de a plasa elementul în cauză, în afara domeniului de aplicare a dispozițiilor care permite unui inculpat de a nega *mens rea* din cauza unei erori de fapt (Die Lehre vom Verbrechen (Tübingen 1906), 51 ff. și 201 ff.). Apud. John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 246, nota 25.

inculpatul trebuie să fi fost cel puțin neglijent. Astfel, trebuie să fi fost previzibil pentru inculpat, în momentul alăturării la o luptă, că cineva ar putea fi grav rănit; trebuie să fi existat o credință sinceră și nu irațională în afirmația calomniatoare pentru a fi o apărare; Trebuie ca, în cazul unei beții voluntare complete, inculpatul să fi fost în măsură de a anticipa că, o dată ajuns în această stare, s-ar putea să săvârșească alte infracțiuni. Fiind din ce în ce mai criticate de doctrina germană, este, probabil, doar o chestiune de timp până când instanțele germane vor accepta astfel de argumente, și vor interpreta condițiile obiective de răspundere pe temeiul subiectiv arătat.

5. Condițiile vinovăției și considerații cu privire la pedeapsă

Interesant este faptul că, dreptul penal german cere stabilirea vinovăției nu doar raportat la elementele infracțiunii care fac parte din *actus reus*, ci și cu privire la aspecte ale faptei inculpatului care atrag pedepse specifice infracțiunii, nu doar delictelor. Multe astfel de prevederi sunt incluse în partea specială a Codului Penal, unde norma de incriminare a faptei poate stabili mai multe versiuni calificate ale infracțiunii, sau poate stipula grade de pedeapsă mai mari pentru așa-numitele variante calificate (*Regelbeispielstechnik*). Acestea pot fi înlăturate dacă judecătorul ia în considerare faptul că, în ciuda prezenței caracteristicilor care ar indica în mod tipic o dovadă serioasă a comiterii infracțiunii în cauză, speța concretă nu este în mod special gravă.²⁸ Un exemplu al ultimei tehnici este oferit de 243 (1) StGB pentru cazuri grave de furt, în timp ce 176a StGB cu privire la cazurile grave de abuz sexual asupra copiilor optează pentru tehnica anterioară.²⁹

Din nou, forma de vinovăție necesară este intenția numai dacă aplicarea pedepsei este legată de cauzarea unei consecințe mai grave. În alte cazuri, este suficientă imprudența.³⁰ Legea germană a infracțiunilor sexuale oferă numeroase exemple pentru ambele alternative. Art. 176a (4) Nr 1 StGB prevede: „Dacă făptuitorul produce vătămări fizice grave copilului ca urmare a faptei sale (abuz sexual asupra unui copil astfel cum este definit în 176 StGB), va fi pedepsit cu închisoare de cel puțin de 5 ani”). Această prevedere implică intenția cu privire la vătămările fizice grave asupra copilului.³¹ La polul opus se situează dispozițiile art. 176a (4) Nr 3, care prevede o pedeapsă mai grea pentru cazurile în care, făptuitorul, prin fapta sa de abuz sexual asupra unui copil (astfel cum este definită în 176 StGB) creează un risc real privind producerea unor consecințe grave asupra sănătății copilului sau a unui impediment grav pentru dezvoltarea sa fizică și mentală, necesită - în mod discutabil - doar forma de vinovăție a neglijenței cu privire la crearea acestui tip de risc pentru copil.³²

Condițiile subiective necesare în vederea aplicării unei pedepse se referă la aspecte ale faptei inculpatului și sunt prevăzute de art. 46 StGB din partea generală a Codului Penal care stabilește regulile generale privind individualizarea pedepsei. Se vorbește despre starea de spirit a inculpatului, poziția sa subiectivă față de infracțiune, „motivele și obiectivele

²⁸ Ultimele modificări ale codului penal german au determinat includerea unor scale de agravare a pedepsei pentru „cazuri grave” în prevederile părții speciale a codului penal german.

²⁹ Singura diferență practică între cele două tehnici este dată de flexibilitatea mai mare în stabilirea pedepsei aplicabile.

³⁰ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 247.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

urmărite”, „atitudinea exprimată față de faptă”, „gradul de determinare necesar pentru a săvârși fapta”. Alte criterii precum „gradul de nesăbuință în încălcarea datoriei” și „metoda de executare a faptei” au și ele o conotație subiectivă. Inculpatul trebuie să fi fost conștient de acțiunile care ar fi putut provoca un rezultat mai grav, și trebuie să fi ales să acționeze în acest fel. Potrivit principiului general că forma de vinovăție necesară este intenția dacă nu este stipulat altfel (15 StGB), rezultă că elementul de vinovăție necesar în aceste cazuri este *Vorsatz*.³³

Cu privire la ultimul criteriu obiectiv din lista condițiilor de individualizare a pedepsei - „consecințele ulterioare ale faptei” - care nu fac parte din *actus reus* al infracțiunii, art. 46 StGB stipulează în mod expres că acestea vor fi luate în considerare în defavoarea inculpatului numai atunci când le-a produs în mod culpabil. În această situație, totuși, răspunderea inculpatului nu este restricționată la consecințele provocate de el în mod intenționat. În acest context se aplică principiul conform căruia nesăbuința este suficientă pentru a atrage răspunderea inculpatului pentru un rezultat grav, conform art. 18 StGB³⁴.

Principiul vinovăției nu guvernează numai răspunderea penală a inculpatului. De asemenea el afectează pedeapsa pe care statul este justificat să i-o impună. Pedeapsa delincventului se stabilește în funcție de gravitatea infracțiunii și de gradul de vinovăție al delincventului. Legea germană prevede clar că gravitatea infracțiunii este determinată de maniera de execuție, consecințele ei asupra victimei sau asupra a unei terțe părți inocente, și de asemenea, că aceste elemente pot conta numai ca și factori calificați (care justifică impunerea unei pedepse peste maximumul special) dacă inculpatul este responsabil pentru ele.

În acest fel, dreptul penal german evită să atragă răspunderea penală a făptuitorului pentru consecințele neintenționate și neprevăzute, indiferent că sunt condiții ale angajării răspunderii penale sau de individualizare a pedepsei.

6.Fundamente doctrinare

Acest model reflectă angajamentul fără compromisuri al legislației penale germane față de principiul răspunderii penale subiective (*Schuldprinzip*). În doctrina dreptului penal german, principiul răspunderii penale subiective se referă la faptul că răspunderea penală necesită „condamnabilitatea” (n.a. *imputabilitatea*), și că reacția legii trebuie să fie proporțională cu gradul de vinovăție, care se atașează la comportamentul inculpatului. Potrivit Curții Constituționale Germane, care i-a atribuit un rang constituțional principiului răspunderii penale subiective³⁵, principiul este în mod intrinsec legat de dimensiunea materială de fond a principiului statului de drept (*“Rechtsstaatsprinzip”*), înrădăcinat în demnitatea umană și în recunoașterea capacității ființei umane de a acționa în mod responsabil, principii pe care Constituția germană le statuează și le protejează la articolul 1 alineatele (1) și 2 (1), și pe care legiuitorul german trebuie să le recunoască și să le respecte în formularea legilor sale penale³⁶. În timp ce principiul răspunderii penale subiective are o puternică bază doctrinară, principiul corespondenței (principiul care, în practică, ajută

³³ Adică intenția, care în dreptul german include și cunoașterea faptului și a consecințelor acestuia.

³⁴ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 248.

³⁵ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 249.

³⁶ *Ibidem*.

instanțele germane să nu interpreteze anumite situații ca fiind forme de răspundere obiectivă) este considerat a fi o simplă regulă de interpretare statutară, care provine din principiul răspunderii penale subiective.³⁷ Astfel, toate elementele din *actus reus*, nu doar acțiunea/inacțiunea, se combină pentru a constitui ilegalitatea actului, și, astfel, inculpatul este tras la răspundere numai în măsura în care acesta este în culpă în ceea ce privește fiecare aspect care definește nedreptatea faptei sale, cu alte cuvinte: în ceea ce privește toate elementele materiale ale *actus reus*. Din acest motiv, în practica germană nu va fi pusă niciodată în discuție necesitatea unui element de vinovăție cu privire la vârsta victimei unei infracțiuni sexuale cu minori³⁸, sau natura unui obiect pe care inculpatul îl are în posesia sa, indiferent că este vorba despre droguri sau arme de foc³⁹.

Principiul răspunderii penale subiective este, totuși, mult mai vechi decât actuala Constituție germană, așa-numita *Grundgesetz*. Primele sale referiri datează încă din Evul Mediu târziu, atunci când administrarea justiției penale în provinciile *Reichului* german a fost aspre contestată. În acele timpuri s-a reconstituit *Reichskammergericht-ul* (*Curtea imperială a Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană*), cea mai înaltă instanță a țării, care în cele din urmă a atras atenția adunării regilor conducători (*Reichversammlung*) cu privire la numeroasele plângeri și reclamații pe care le-a primit cu privire la “persoane fiind pedepsite și condamnate la moarte fără niciun fel de motiv, justețe sau judecată”⁴⁰. Acest lucru a declanșat o reformă fără precedent, inspirată pe alocuri și de legile penale ale orașelor-state italiene nordice, unde generații de cercetători și oameni de știință italieni au dezvoltat și raționalizat conceptele de responsabilitate și de vinovăție conținute și la momentul actual în dreptul penal roman⁴¹.

Cel mai impresionant dintre codurile rezultate a fost *Constitutio Criminalis Carolina* a împăratului Carol V. din anul 1532, axat în mare măsură pe dispozițiile codului precedent mai timpuriu *Constitutio Criminalis Bambergensis* (1507) a unuia dintre statele germane provinciale. *Constitutio Criminalis Bambergensis* a fost întocmit și redactat de către Freiherr Johann von Schwarzenberg und Hohenlandsberg, judecător la Curtea Supremă din orașul german sudic Bamberg. Schwarzenberg a simțit că administrarea dreptului penal trebuie să se bazeze pe justiție pentru ca aceasta să fie eficientă. Acesta a declarat că “nimeni nu ar fi îndeajuns de stupid încât să creadă că ceva bun sau folositor poate rezulta în urma unei măsuri care nu este justă și corectă”. Cerând “ca pedeapsa să nu fie mai mare decât vinovăția”, el a promovat o lege penală care, la fel ca predecesoarele sale medievale, nu incrimina sau sancționa cauzarea accidentală a unui prejudiciu, a unor daune sau a unor vătămări, sau care interzicea pedeapsa capitală în cazul omorurilor neintenționate, chiar dacă acestea erau considerate acțiuni culpabile. Articolul 179 din Codul Carolina instruieste judecătorul să se consulte cu experții juridici atunci când se pare că inculpatul “se poate să nu fi fost în deplinătatea facultăților sale, din cauza tinereții sale sau din alte motive”, și are grijă să

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 250.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Eberhard Schmidt, *Einführung in die Geschichte der deutschen Strafrechtspflege* (2nd rept. of 3rd edn., Göttingen 1995, p.107)

⁴¹ Eberhard Schmidt, *Op.cit.*, p.107-108.

precizeze (deși într-o manieră nesistematică) *mens rea* solicitată în cazul fiecăreia dintre infracțiunile capitale⁴².

În forma sa actuală, principiul răspunderii penale subiective este o reflectare a confruntării teoreticienilor germani de drept penal, și a unui angajament, cu ideile filozofice kantiene, hegeliene, schopenhaueriene în ceea ce privește natura răspunderii umane și fundamentul vinovăției. Prin anul 1872, Karl Binding în influentul său tratat privind “Normele și încălcările acestora”⁴³ își fundamentează opiniile și punctele sale în ceea ce privește răspunderea penală pe o filozofie de acțiune care definește comportamentul uman “ca o realizare a unui impuls de voință”, un “act cu voință” sau “act voit”. Faptele umane sunt, prin urmare, conceptualizate ca realizări a unui impuls al voinței. (“Impulsul voinței”, în acest context înseamnă “decizia de a acționa”; “realizarea” acestei decizii de a acționa este actul în sine, incluzând consecințele acesteia). Domeniul de aplicare potențial al răspunderii noastre legale, depinde astfel, în primul rând, de înțelegerea noastră pre-legală, morală, a ceea ce contează ca fiind făcut cu “voință” sau “în mod voit”, și, în al doilea rând, de înțelegerea noastră pre-legală, morală, a conceptului de faptă. Binding scrie: „Un act relevant din punct de vedere legal este constituit din trei criterii: o schimbare trebuie să fi avut loc în lumea exterioară căreia legea potențial îi atribuie semnificație. Această schimbare trebuie să fie legată de un act de voință al unei ființe umane, (...) și, în final, prăpastia dintre voință și faptă trebuie să fie unită printr-o punte reprezentată de o constatare că acest act de voință produs, a dus la această faptă. Această constatare este denumită imputare”⁴⁴.

Faptele penale sunt deci expresii ale libertății umane, și, de asemenea, ale unui act de a alege și a acționa împotriva legii. Această idee va funcționa atât ca bază logică pentru atragerea răspunderii, cât și ca o justificare pentru sancțiunea penală, și, de asemenea, ca o limitare, a acesteia. „Numai impulsul liber al voinței și acționarea liberă circumscrisă cu adevărat fapta agentului uman. Numai acestea pot fi considerate ca expresii ale identității sale, numai acestea sunt cele pentru care acesta poate fi considerat răspunzător. Acesta este motivul pentru care evaluarea unui astfel de act liber aruncă lumina sa și umbra sa pe caracterul agentului ca un întreg”⁴⁵.

Conduita culpabilă este comportamentul ilegal și incorect care rezultă dintr-un exercițiu condamnat al voinței. Acest lucru poate părea simplu și direct, cu toate acestea Binding înaintează această propunere numai după ce a efectuat o evaluare și o apreciere atentă și elaborată a comportamentului și conduitei “legitime” (în sensul că nu va fi atașată nicio răspundere legală la consecințele acesteia). Se impune ca oamenii să poată înțelege ceea ce se așteaptă de la ei: trebuie să fie conștienți, sau cel puțin să fim în măsură să ne conștientizăm standardele de comportament care li se aplică. Prin urmare, pentru a fi conștienți, trebuie să trecem un prag de raționalitate, și trebuie să știm că există norme prevăzute care se aplică conduitei noastre și că, în cazul în care nu suntem încă pe deplin conștienți de conținutul lor

⁴² Eberhard Schmidt, *Op.cit.*, p.113-117.

⁴³ Karl Binding, *Die Normen und ihre Übertretung. Eine Untersuchung über die rechtmäßige Handlung und die Arten des Delikts*, 1872, apud. John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 251. Karl Binding (1841-1920) este cunoscut în principal pentru ideile sale revoluționare în legătură cu euthanasia.

⁴⁴ Karl Binding citat de John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 251.

⁴⁵ Karl Binding citat de John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 252.

exact, ar trebui să cunoaștem aceste norme înainte de a acționa. Decizia noastră de a acționa trebuie să fie îndreptată spre realizarea unui obiectiv legitim prin mijloace legale, de la care nu ne așteptăm să aducă prejudicii suplimentare nedorite. Conduita culpabilă reflectă acest model, în sensul că este fie în mod conștient, fie în mod neglijent, îndreptată spre scopuri și finalități ilegale, și/sau spre cele care folosesc mijloace ilicite sau care implică și alte consecințe ilegale suplimentare. Principiul răspunderii subiective, prin urmare, face conexiuni între capacitate și vină, ambele fiind premise ale răspunderii.

Formularea definitivă a principiului răspunderii penale subiective a fost oferită de către Reinhard Frank în anul 1907. În conformitate cu cele susținute de Frank, vinovăția unui agent cuprinde trei elemente: (1) constituția normală psihologică a făptuitorului, (2) o conexiune efectivă sau cel puțin "actualizabilă" între starea de spirit a făptuitorului și fapta sa (intenția sau imprudența), și (3) absența unor circumstanțe sau împrejurări neobișnuite care afectează calitatea morală a comportamentului și conduitei făptuitorului, sau așteptările pe care societatea le poate avea în mod legitim din partea acestuia (spre exemplu: absența unor împrejurări și circumstanțe dezincrimatoare). Ceea ce menține aceste trei elemente împreună este dimensiunea imputabilității: "Cineva poate să răspundă penal pentru o acțiune interzisă atunci când acesta poate fi acuzat că s-a angajat în acest comportament"⁴⁶.

7. Răspunderea penală fără culpă

Există o singură zonă a dreptului penal, în care implicațiile principiului răspunderii penale subiective au fost mult timp învăluite în incertitudine, iar pozițiile cu privire la condițiile reale ale principiului răspunderii subiective s-au schimbat în mod semnificativ de-a lungul timpului: răspunderea inculpatului pentru orice rezultate neprevăzute și nedorite, prejudiciante ale faptei sale ilegale.

Întotdeauna legea germană a distins și a diferențiat între infracțiunile intenționate și non-intenționate. Vechea legislație germană, inclusiv cea din Evul Mediu, pedepsea mai aspru persoana care a ucis cu premeditare decât persoana care a acționat violent în mod impulsiv. În primul caz era vorba despre un criminal, care trebuia să fie omorât, iar în al doilea caz, făptuitorul se făcea vinovat doar de omor prin imprudență și, astfel, teoretic și practic, avea posibilitatea de a se reabilita în urma comiterii faptei prin plata unei amenzi compensatorii uriașe. Dar atâta timp cât rezultatul prejudiciant a constituit baza imputării răspunderii penale, s-a creat confuzie cu privire la motivul pentru care ar fi trebuit să fie efectuate aceste distincții. Legea medievală a fost incapabilă de a efectua diferențierea între agentul care, în intenția de a cauza numai o simplă lezare, a cauzat moartea, și agentul care, în intenția de a provoca moartea într-un atac deschis asupra victimei, a reușit să facă acest lucru. Ambele au fost considerate omoruri prin imprudență deopotrivă⁴⁷. Legea a echivalat, de asemenea, agenții care au cauzat un prejudiciu, intenționând să cauzeze un prejudiciu, cu cei care au cauzat un prejudiciu, intenționând să provoace moartea. Și în lipsa oricărui concept de tentativă penală, de multe ori au rămas nepedepsiți cei care, intenționând să provoace un

⁴⁶ Reinhard Frank, *Über den Aufbau des Schuldbegriffs* în *Festschrift für die juristische Fakultät Giessen zum Universitäts-Jubiläum* (Giessen 1907), p. 3, disponibil fulltext on line la www.archive.org/festschriftfrdi00fakugoog/festschriftfrdi00fakugoog_djvu.txt

⁴⁷ Rüping, *Grundriß*, 4, 14 citat de John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 253.

prejudiciu sau o lezare interzisă de vreun fel, nu a reușit să provoace niciun fel de prejudiciu sau lezare⁴⁸.

Atunci când legea medievală germană a abandonat pentru prima dată răspunderea pentru rezultatul pur⁴⁹ (răspunderea pentru așa-numitele *Ungefährwerke*, care astăzi ar fi descrise ca și cazuri de cauzalitate accidentală simplă a unui prejudiciu sau a unei lezări), acest fapt a dus la recunoașterea principiului că, în lipsa imprudenței, nu poate rezulta niciun fel de răspundere pentru rezultatele accidentale prejudiciante ale faptelor și acțiunilor legale ale unei persoane. *Per a contrario*, o chestiune de la sine înțeleasă este răspunderea pentru rezultatele cauzate prin angajarea în acțiuni ilegale. Nu a existat niciun conflict între noul accent pus asupra stării psihice a inculpatului, ca fundament al vinovăției și existența continuă a răspunderii penale pentru rezultate neprevăzute și involuntare în urma oricărei încălcări intenționate sau imprudente a legii.

Această accepțiune a apărut în principal, din doctrina care inițial a condus sistemele juridice să respingă răspunderea pentru rezultatul pur cauzat doar în forma accidentală. În conformitate cu distincția între *versari in re licita* și *versari in re illicita* formulată pentru prima oară în dreptul canonic, răspunderea noastră pentru rezultate neintenționate și neanticipate depinde în întregime de natura și de calitatea acțiunilor și faptelor noastre anterioare. În cazul în care am fost implicați în activități care au fost bune și legale, și am fost suficient de atenți în timpul desfășurării acestora, putem nega răspunderea pentru prejudiciul care totuși rezultă. Însă, atunci când conduita noastră este în mod inerent greșită și interzisă, cum am putea nega răspunderea pentru consecințele acestei conduite? Alegem să facem rău sau ceva greșit și, “în mod indirect”, alegem să determinăm și să cauzăm rezultatele acțiunilor noastre⁵⁰.

Legea medievală târzie de drept comun (*Gemeine Recht*) a continuat astfel să tragă oamenii la răspundere pentru orice consecință (și nu neapărat probabilă), urmare a faptelor și acțiunilor ilegale a acestora, indiferent dacă aceștia le-au prevăzut sau ar fi putut să le prevadă sau nu. Poziția sa a fost justificată printr-o combinație a raționamentului vechi care se referea la faptul că ”toată lumea este întotdeauna răspunzătoare pentru consecințele încălcărilor legii făcute de către aceștia”, și recunoașterea a “*dolus indirectus*” (*a intenției indirecte*) (“toată lumea întotdeauna intenționează consecințele previzibile ale acțiunilor lor”), ca un tip de *mens rea* (*conștiința vinovată*)⁵¹.

Ambele doctrine, care au servit drept justificări pentru gradul de extindere continuă a răspunderii pentru rezultatul cauzat în dreptul penal, au fost mai târziu respinse ca fiind incompatibile cu justiția naturală. Dar abia în anul 1884, Franz von Liszt a calificat rezultatele infracțiunilor agravate prejudiciante ca și “condiții obiective de răspundere”, privindu-le deci ca pe niște criterii la care *mens rea* (*conștiința vinovată*) a inculpatului nu este necesar să se extindă⁵². În timp ce rămășițele răspunderii pentru rezultatul pur au fost mult mai frecvent criticate în doctrină în deceniile următoare, abia în anul 1953, a fost realizată tranșarea

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Autorul utilizează expresia *pure outcome liability*.

⁵⁰ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 254.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Franz von Liszt, *Lehrbuch des deutschen strafrechts* 1888, p. 169, fulltext on line la <http://www.archive.org/details/lehrbuchdesdeut01liszgoog>.

legislativă a problemei prin adoptarea art. § 18 StGB⁵³, care a limitat răspunderea inculpatului pentru consecințele grave ale faptelor și acțiunilor sale ilegale la răspunderea pentru consecințele pe care acesta le-a cauzat “cel puțin în mod nechibzuit și imprudent”.

S-ar putea presupune că demersul teoretic este de acum stabil, iar dezvoltarea juridică, se afla la sfârșitul său logic. Însă există autori care pun în discuție chiar și efectul limitat al rezultatelor cauzate prin imprudență în condițiile acestei legi. Aceștia recunosc faptul că răspunderea pentru infracțiunile comise prin imprudență este răspunderea suportată în cele din urmă pentru consecințele prejudiciante ale acțiunilor noastre riscante; prin urmare, indiferent dacă devenim sau nu penal răspunzători pentru comportamentul nostru imprudent, este în esență o chestiune de noroc.⁵⁴ Dar concluzia pe care aceștia au tras-o din acest lucru este exact opusul aceleia apărute de către Simester⁵⁵. Aceștia susțin că este vorba despre o formă ascunsă de răspundere pentru rezultatul faptelor, chestiune care într-adevăr ridică o problemă cu privire la principiul răspunderii penale subiective. Ludwig von Bar în lucrarea sa fundamentală *Gesetz und Schuld im Strafrecht*⁵⁶ din anul 1907, observă că “Răspunderea pentru conduita nechibzuită și imprudentă se bazează în multe cazuri, numai pe o pură coincidență, din moment ce, din fericire, multe fapte și acțiuni, chiar foarte riscante rămân fără consecințe⁵⁷, neprejudiciante”. Acesta a argumentat că, în cazuri de neglijență sau imprudență, pedeapsa – cu condiția de a nu se dori incriminarea creării unui risc sau pericol pentru viața oamenilor sau pentru integritatea corporală în general, cu excepția cazurilor de periclitate necontrolată a masei, – conține întotdeauna un element de nedreptate, în măsura în care inconștiența sau imprudența nu a fost extremă⁵⁸.

Încă există autori care consideră operațiunea prevăzută de § 18 StGB ca fiind mult prea severă și ar duce la impunerea de pedepse disproporționate. Conform acestora, combinațiile de intenție-imprudență care atrag o pedeapsă mult mai grea pentru un infractor decât ar primi acesta în cazul în care este condamnat pentru infracțiunea comisă cu intenție și separat pentru rezultatul comis prin imprudență, impun în mod efectiv o formă de răspundere care excede imputabilitatea morală a acestora. Unii autori remarcău că situația actuală, care reprezintă punctul culminant a mai mult de două secole de dezbateri academice, poate încă să facă obiectul unor modificări ulterioare suplimentare⁵⁹.

⁵³ *Strafrechtsänderungsgesetz* (Criminal Law Amendment Act – Legea de modificare a codului penal german) din 4 martie 1953

⁵⁴ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 255.

⁵⁵ A.P. Simester, *Is Strict Liability Always Wrong?* în A.P. Simester, *Appraising Strict Liability*, Oxford University Press, New York, ed. 2005, reed. 2007, p. 21-51.

⁵⁶ Ludwig von Bar, *Gesetz und Schuld im Strafrecht : Fragen des geltenden deutschen Strafrechts und seiner Reform*, vol. I, p.473, fulltext on line la <http://www.archive.org/details/gesetzundschuld00bargoog>.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Ludwig von Bar, *Op.cit.*, p. 475.

⁵⁹ John R. Spencer, Antje Pedain, *Op.cit.*, p. 255.